

Рибак А.В.

студент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТЕХНІКИ БАТИК В СУЧАСНОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Творчість – одна з найбільш цікавих і прогресивних течій суспільного становлення нинішнього покоління. Саме мистецький процес, представляється великим стимулом для пошуку і адаптації кожної особистості, а для юних людей в 21 столітті це до того ж і шанс повідомити оточуючим про себе і власний внутрішній всесвіт, який в численних випадках вельми різноманітний і практично сформований. Зараз сам по собі процес творчості сприяє самовизначенню, самовираженню і самореалізації людини, незалежно від її матеріальних та інтелектуальних проявів.

В зв'язку з цим, дослідження процесу відновлення традиційної декоративно-ужиткової техніки батик та впливу її на арт простір має не тільки наукове, а й загальнокультурне значення.

Історія художньої культури зберегла багато ситуацій, коли розуміння мистецтва стало прямим імпульсом для здійснення тих чи інших дій, з метою зміни виду буття. Творіння мистецтва постійно були основою наснаги для людини. Майстерність, в якій об'єктивується і в максимальному ступені зосереджується естетична причетність людини до оточення, представляється необхідною умовою соціалізації особистості, об'єднуючи її з оточенням найбільш потаємними узами і впливаючи на найбільш заповітні закутки людської поведінки [1, с. 15].

Образотворче мистецтво – це особлива галузь художньої творчості, яка підпорядкована власним законам формування, має своєрідну естетично-художню мову. Ключове його завдання – естетичне дослідження матеріального світу, художнє формування середовища. Майстри власною художньою діяльністю прагнуть прикрасити побут людини, її життєвий простір, сповідуючи першорядне правило цілісності краси і доцільності. У той самий час образотворче мистецтво стає подібним фундаментом буття, виробляє естетичні переконання людства, динамічно впливає на почуття, роздуми і емоції [2, с. 7].

Одним з цікавих напрямків декоративно-прикладного мистецтва є робота з тканиною – батик.

Слово «батик» уперше виникає в голандських текстах 17 століття. Яванці називають розпис «амбатик», що означає малювання і лист. «Батик» – єдине найменування способів ручного розпису текстильних виробів. У підґрунті всіх цих способів знаходить своє місце принцип резервування, тобто покриття текстильного виробу складом, що не пропускає фарбу з однієї ділянки на іншу, які залишаються незафарбованими і створюють малюнок.

Найбільш ранні згадки про застосування барвників з метою фарбування текстильного виробу можна виявити в китайських текстах, що відносяться

приблизно до 2500 р. до н.е. Відкриття шовку, в свою чергу, приписують китайцям (незважаючи на те, що є позиція, що в 1 тисячолітті до н.е. його могли виготовляти і в Індії). Але те, що розпис використовували в Китаї в період династії Сунь (710-794), встановлено абсолютно чітко [6, с. 28].

Ще однією Батьківщиною мистецтва прикрашення тканин барвниками вважають Індію, країну, де вдосталь природних барвників, завдяки яким і з'явилися різні способи фарбування тканин [3, с. 8].

Першими європейцями, які почали застосовувати батик при виготовленні декоративних тканин у першій половині XIX століття стали голандці. На початку XVII століття голандці колонізували Індонезію. Саме вони завезли батик в Голландію, звідки мода його використання поширилася по всій Європі [7, с. 9].

З середини XIX століття голландці, які втратили прерогативи на європейському ринку, активізували підприємницьку активність на Яві. Вони там відкривали цілі мануфактури для виготовлення батика, власники яких, відчуваючи атмосферу епохи, знали домінуючі тенденції і вміли задовольнити найбільш вимогливий смак. Однак у даний момент британська бавовняна промисловість, яка спирається на найвищу технологію ситцевої набійки, безповоротно випередила голандську, а техніка батика перейшла в галузь кустарного і дрібнотоварного виробництва. Ним захоплювалися німці, які в результаті не втратили технологію його виробництва в Європі. І в наші дні в Німеччині випускають високоякісні матеріали для художників з розпису текстильних виробів та роблять усе можливе для популяризації батика.

У Британії виготовлення шовку на мануфактурах не мало особливого поширення аж до кінця XVI – початку XVII століття, власне в даний період до Великобританії прибули ткачі з Нідерландів і Франції, де раніше була стабільна промисловість. Ці фахівці спочатку осіли в Лондоні, в регіоні Спайтлфілдз, а далі з часом розселилися у всіх областях держави. Виготовлення шовку стало значущою і спеціальною галуззю торгівлі, що призвело в 1629 р. до створення шовкопрядної гільдії [4, с. 7].

На рубежі XIX-XX століть у зв'язку з поширенням стилю «модерн» новий розвиток отримує розпис тканин. Завдяки всесвітнім виставкам 1860-х років, різко зріс інтерес до Сходу. Більш привабливим стало мистецтво Японії. Твори східних художників досліджувалися і копіювалися, для того щоб усвідомити таємниці зовні легкої техніки, розмаїття образних засобів [3, с. 14].

У Східній Європі розпис тканини виник приблизно в 20-х роках одночасно із загальним захопленням стилем «модерн». Майстри працювали в таких містах як Москва, Санкт-Петербург, Іваново, Київ, Одеса, Тбілісі.

У роботах художників радянської доби наочно виявився новаторський конструктивізм. Напрямок характеризував форму, а суспільно-політична обстановка визначала сюжети, в тому числі і в мануфактурах цього періоду. Існувала чимала необхідність в прапорах, новітня тема викликала велику кількість орнаментів з радянською символікою, сценічні завіси з зображеними серпами і молотами супроводжували всяку агітбригаду. Де був справжній розпис, а де шаблон – невідомо.

Роздивляючись розпис мануфактур як феномен українського мистецтва, потрібно брати до уваги відмінні риси суспільно-історичного формування різних ареалів України в першій третині ХХ ст. і тісні взаємовідношення Західної України з Європою, що в свою чергу відбилося і на формуванні українського мистецтва. Образна практична діяльність західних регіонів України була безпосередньо пов'язана з європейськими мистецькими течіями за допомогою відношень з Польщею, Австрією, Угорщиною.

Тутешні джерела поточного українського батика – це етнічна набійка, писанкарство, декоративний розпис. Властивості і порівняльний розгляд даних різновидів всенародного мистецтва зі східним розписом мануфактур ведуться як в аспекті технологічної відповідності, в такій мірі і в плані зв'язків, взаємозапозичень візерункової спадщини, коли акумульовані в даних орнаментах стилістичні і пластично-ритмічні образні цінності були великодушно передані новітнім різновидам високохудожнього мистецтва [5, с. 9].

Писанкарство є різновидом загальнонародного мистецтва, істотно впливало на розвиток властивостей сучасного розпису мануфактур, захоплює своєрідне становище серед джерел українського батика. Столітній звичай національної техніки розпису гарячим воском вплинув на розвиток українського висококласного батика.

Також основою модерного українського батика визначено національний декоративний розпис. Не маючи з писаним текстилем спільної матеріальної і технологічної відповідності (набійка, писанки), декоративний розпис характеризується мобільністю виразного витоку всенародного розпису. Стиль, застосований в одному матеріалі, нерідко застосовується до іншого, це помітно по відношенню до адаптації стилю загальнонародного декоративного орнаменту в ході розвитку фігурально-орнаментальної концепції розписних мануфактур [5, с. 18].

Ніщо так не цінується сьогодні в образотворчому мистецтві, як вільний прояв авторського почерку, живий рух руки автора. А розпис тканини надає для цього великі можливості. Він актуальний в наш час і відкритий для фіксації безпосередніх почуттів художника, легко відгукується на декоративні пошуки, на різноманітність живописних і графічних манер.

Список використаних джерел:

1. Анноша Э. История мирового искусства / Э. Анноша, А. Карделли, Антиори; под ред. Е. Сабашникова. – М.: Бертельманн Медия Москау, 1998. – 720 с.
2. Беда Г.В. Основы изобразительной грамоты. Рисунок. Живопись. Композиция / Г.В. Беда. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1981. – 240 с.
3. Гильман Р.А. Художественная роспись тканей. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Р.А. Гильман. – М.: Гуманитар. изд. центр «Владос», 2008. – 159 с.
4. Кэролайн Эрл. Роспись по шелку. Основы мастерства / Эрл Кэролайн. – М.: Изд. АРТ-РОДНИК, 2005. – 111 с.
5. Печенюк Т.Г. Роспись тканей в Украине (20 – начало 90-х годов ХХ века) // Т.Г. Печенюк. – Львов, 1996. – 24 с.
6. Стоку С. Батик. Современный подход к традиционному искусству росписи тканей / С. Стоку. – М.: Ниола 21-й век, 2005. – 96 с.
7. Тангус О.В. Технология росписи тканей / О.В. Тангус. – М., 1999. – 412 с.